

De eerste Haagse Vogeltuin

A. Schierbeek

„Ik kom alleen maar eens kijken naar de Vogeltuin, die ze ons beloofd hebben” sprak een vriendelijke oude heer tot mij. Met een kijker gewapend was hij er op uitgetrokken in December, toen de eerste berichten over onze vogeltuin in de kranten hadden gestaan. Dat woord ging recht naar mijn hart: „aan ons beloofd”, dat was prachtig. De oude heer werd voor mij de personificatie van alle natuurliefhebbers, die wij hoopten een genoeg te doen met de inrichting van de vogeltuin. Hij had ook goed begrepen wat met dit begrip bedoeld was, beter dan een man, die enige weken later mij een bezoek bracht.

Deze meende dat een vogeltuin een bepaalde variëteit van een dierentuin was en bood aan om alle vogels gratis te leveren, welke wij daar ter bezichtiging in kooien wilden opsluiten, mits hij hiervoor in ruil het recht kreeg een vinkebaan in de nabijheid in te richten! Ik geloof, dat deze man enigszins medelijdend het hoofd schudde toen hij de werkelijke toedracht hoorde!

Voor onze lezers behoeven we de bedoeling van een Vogeltuin niet uiteen te zetten. De heer Tolsma heeft dikwijls en met vuur de gedachte verdedigd, dat Den Haag zeker een vogeltuin moet bezitten, een plaats waar de vogels ideale levensomstandigheden moeten vinden, een veilige broedplaats, een flinke badgelegenheid enz. Misschien is vogeloord een betere naam dan vogeltuin, maar 't is altijd kwaad om een ingeburgerde term te vervangen door een andere!

Jaren heeft de heer Tolsma het vogeltuinplan verdedigd en het was dan ook niet te verwonderen, dat in de jaarvergadering van de Alg. Vereniging voor Natuurbescherming 's-Gravenhage en Omstreken hij werd aangewezen als voorzitter van de commissie van advies in zake de vogeltuin. Door zijn langdurige ziekte werd tenslotte het plan voor de inrichting geheel zonder zijn medewerking ontworpen en vastgesteld, terwijl we ook bij de uitvoering van het plan helaas zijn advies moesten missen. Het zal ten slotte echter ook hem een voldoening zijn, dat het vogeltuin-plan nu gerealiseerd is!

Het college van B. en W. liet ons weten, dat de oude kwekerij tegenover het restaurant van de Bosjes van Poot onder bepaalde voorwaarden ons ter beschikking zou worden gesteld, benevens 'n bedrag van vijfhonderd gulden, ter tegemoetkoming in de inrichtingskosten. Dit royale gebaar verheugde ons van harte, immers hieruit bleek, dat ook B. en W. een open oog hebben voor het belang van onze gemeente bij een goede vogelstand. Ook sprak hieruit hun vertrouwen in onze nieuwe vereniging. Voor beide zijn we dankbaar.

De Raad verenigde zich met het voorstel van B. en W. op 12 Dec. 1927. De oude kwekerij ligt uiterst gunstig voor ons doel. Voor de tuin ligt een kleine weide, als spelterrein bij de kinderen welbekend.

Elders in deze bijzondere aflevering van 'Het Vogeljaar' (onder meer bladzijden 202-204) komt naar voren welke rol dr. A. Schierbeek heeft gespeeld bij het totstandkomen van deze vogeltuin, die later naar hem is vernoemd. De samenstellers van deze aflevering vonden het daarom een erg aantrekkelijke gedachte om belangstellenden gedeelten uit de bijdrage van dr. Schierbeek in het boekje 'De Haagse Vogeltuin', in 1939 uitgegeven door de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming (AVN), integraal over te nemen. Dit werd verantwoord geacht mede omdat slechts een zeer gering gedeelte van de leden de beschikking heeft over genoemde uitgave.

Jarenlang heeft de heer W. Tolsma, Haagse vogelbeschermer van het eerste uur, het vogeltuinplan verdedigd. Hij werd dan ook aangewezen voor de commissie van advies in zake de vogeltuin.

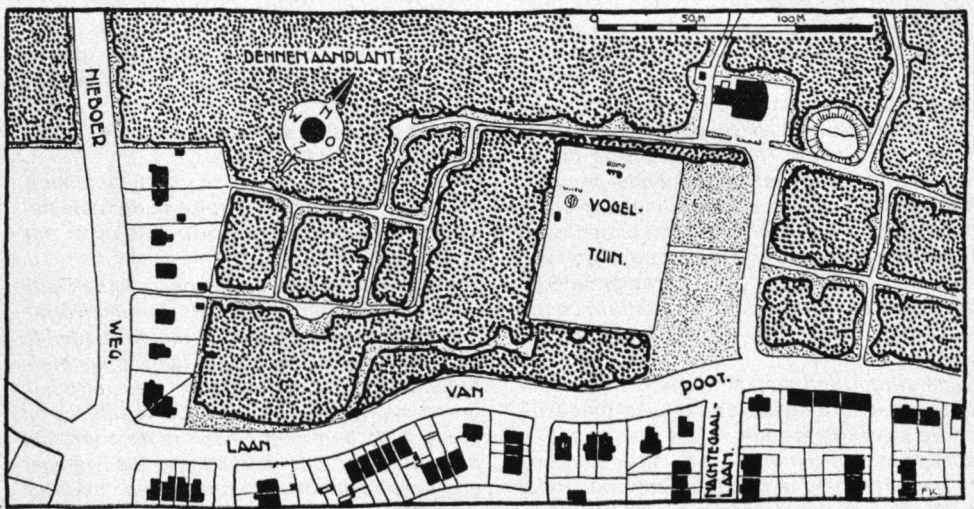
De tuin zelf is omgeven door dichte hoge meidoornheggen, waartussen aan de onderzijde gaas is gespannen. De tuin is dus betrekkelijk veilig voor de katten, maar toch zou ik hierbij alle omwonenden dringend willen verzoeken, vooral in de broedtijd der vogels hun katten thuis te houden! Een rovende kat kan in ons vogeloord ontzaglijke schade aanrichten.

Ook voor jongens is de tuin vrij veilig, en het personeel van de Plantsoenendienst, dat het huisje achter in de tuin als schaftlokaal gebruikt, zal gemakkelijk toezicht kunnen uitoefenen en is hiertoe van harte bereid. De boswachters Poot en Hilgerson hebben ons al veel geholpen en hebben ons hun welkome steun ook voor het vervolg toegezegd!

Links van de tuin ligt een plantsoen, dat door prikkeldraad is afgesloten, rechts is een pad en dan volgt het Sneeuwkllokjesbos. Dit bosje zal, op verzoek van de Alg. Vereniging voor Natuurbescherming voorzien worden van een betere afsluiting, zodat de vogels hier ook rustiger zijn dan vroeger. Rechts van het Sneeuwkllokjesbos liep vroeger een smal paadje, er stonden enige hoge bomen, dan kwam de afgesloten dennenaanplant. Op verzoek van de vereniging is dit paadje, dat feitelijk alleen door stropende, eierzoekende, jongens werd gebruikt, afgesloten. Aan de bomen zijn nestkastjes gehangen door de Ver. v. Vogelbesch. 's-Grav. en O. en deze zijn voor een groot deel dadelijk bewoond. Achter de vogeltuin ligt een aardig bosje, waarin veel bomen, die bij de grond geducht uitstoelen. Dit zijn ideale broedplaatsen voor vele vogels. Om deze reden en ook om de achterzijde te beschermen, verzochten wij de gemeen-

te dit bosje voor het publiek af te zetten, met uitzondering van een aardige hoogte, vlak achter de vogeltuin gelegen (even links van het pad tussen Sneeuwkllokjesbos en vogeltuin). Het ligt in de bedoeling hier enige banken te plaatsen, opdat men van hieruit een mooi overzicht kan genieten over de vogeltuin en speciaal de drinkbak kan waarnemen, waaromheen het vogelleven zich, haast zeker, zal concentreren. De buitenheg zal tegenover die bank wat lager gesnoeid worden, opdat men de vogels goed zal kunnen bespiegelen. De afsluiting heeft tot gevolg gehad dat nu ook in dit achterliggende bosje de sneeuwkllokjes hun kopjes opsteken!

Misschien komt hier de vraag op: is het wel nodig dit alles af te sluiten? Ik zou hierop volmondig ja willen antwoorden. Het aantal nesten, dat in onze omgeving wordt uitgehaald, is ongelooflijk groot. Nu hebben we wel verschillende vrijplaatsen voor de vogels, zoals b.v. ons prachtige Meijendel. Daar profiteren vogels en planten in hoge mate van de bescherming door de duinwaterleiding verstrekt in de vorm van het hek. Duizenden jonge vogels zullen daar veilig zijn tegen eierzoekende jongens en goed bedoelde belangstelling van onnadenkende natuurliefhebbers. De vrijheid van wandelen is daardoor iets beperkt, doch door het systeem der wandelkaarten kan toch iedere ernstige natuurliefhebber toegang tot dit duingebied verkrijgen. Bij de Bosjes van Poot liggen grote speelterreinen voor de jeugd, die daar ook rechten op heeft; maar hier staat tegenover de grote schare inwoners, die met meer vreugde hun dagtaak beginnen als zij 's ochtends begroet zijn door het gezang van een merel, een rood-

Plattegrond van de vogeltuin met omgeving. Naar een tekening van F. Kooymans in 'Het Vaderland' van 14 april 1928.

borst, een vink, die al verkwikt worden als zij op hun terugweg naar huis de spreuwen-vlucht zien zwieren, welke grote schare ook bepaalde rechten heeft! Aan de eerste groep, aan de zwervende en spelende jeugd, is in dit geval niets ontnomen; want door de afsluiting van de genoemde delen konden vele bordjes: verboden toegang verdwijnen; aan allen, die vreugde in hun hart voelen als ze vogelgezang horen, is een kostbaar geschenk gegeven!

Onze vogeltuin was vroeger een kwekerij voor de Plantsoendienst en als windschutjes waren heggen van meidoorn aangebracht, om de 7½ meter. De heggen vormen al een ideale nestgelegenheid, vooral als ze niet meer gesnoeid worden, doch kunnen doorschieten. Om beurten zijn ze hoger en lager. We moesten de tuin echter nog aantrekkelijker maken. Het bestuur van de vereniging verzocht daarom aan de leden der vogeltuincommissie plannen te maken en met algemene stemmen werd het „plan Tijmstra” aangevaard. De directeur van de Plantsoendienst, de heer Doorenbos, kon zich hiermede ook verenigen, en zo werd dit plan uitgevoerd.

De heren Bakker Schut, directeur van Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting, en Hazeloop, wnd. directeur van de Plantsoendienst, die in de aanvang onze plannen steunden en wier adviezen aan B. en W. zeker gunstig voor ons gewerkt hebben, nogmaals onze dank.

De heren G.J. Tijmstra en dr. G. Postma namen de leiding op zich. Zij hadden als hulp geen geschoolde krachten, maar leerlingen van verschillende Haagse onderwijsinrichtingen (H.B.S.-en, gymnasia, lycea, enkele bijzondere scholen). Deze jongelui hebben met grote ijver gewerkt en hoe ondeskundig zij ook waren, het resultaat van hun werk mag gezien worden! Wat zij tekort kwamen aan ervaring, werd vergoed door hun toewijding! Deze jongelui, die hun vrije middagen er voor opofferden om een mooie proefneming op paedagogisch gebied te doen slagen, ook hierbij onze dank! Geheel als bij de boomplantdagen heeft het opgroeiende geslacht meegewerkt om de plaats zijner inwoning mooier te maken. Hierdoor komt er een band tussen de inwoners en het natuurschoon van onze gemeente en zo zal langzamerhand de gedachte postvatten, dat het natuurschoon een heiligdom is, waar wij allen voor moeten waken!

Bijna vijfduizend vierkante meters zijn door onze Haagse jongens en meisjes omgespit en de kweekgraszoden waren taai, zodat de scheppen vaak krom bogen. Meer dan een halve meter diep is de grond bewerkt, zodat heel wat kubieke meters aarde bewerkt zijn.

Enige leden van Vogelbescherming en enkele omwonenden hielpen trouw mee.

De heer Herweijer, hoofd van de Schooltuindienst, leende ons de scheppen, de heer Doorenbos gaf zijn gewaardeerde adviezen bij de keus van de beplanting.

Het meest opvallende gedeelte van de vogeltuin is de ruïne, die er niettegenstaande een ouderdom van slechts luttele weken, al erg oud uitziet. Dit werk durfden we niet aan jongens toe te vertrouwen, het bouwwerk moet wel een ruïne lijken, maar moet in de gekozen vorm toch waarachtig de tijd tarten! Bovendien leek het ons gevaarlijk om de jongelui, die daaraan niet gewend waren, zo hoog boven de grond te laten metselen. Gelukkig bleek de heer Schippers (Bouwbureau Joh. P. Schippers, Laan van Meerdervoort) plezier te hebben in ons plan en hij was bereid onze ruïne door geschoolde krachten te laten optrekken. Voor een zeer matig bedrag werd de ruïne onder zijn beheer uitgevoerd en zo ging het ook met de gemetseide drinkbak. De vogelliefhebbers in Den Haag mogen den heer Schippers wel dankbaar zijn!

De ruïne is 5.60 meter hoog en voorzien van niet minder dan 34 nestholen. De hoogste en ruimste kamertjes zijn eigenlijk bedoeld voor de kerkuil, die sinds jaren in deze omgeving zwerft. We konden het hier ook zo goed gebruiken om de muizen en mussen, die in het terreintje zeer overvloedig zijn, wat kort te houden. Dit individu is, dit bleek uit het onderzoek der veerballen, vooral een musseneter. Ons plan werd echter enigszins vrijdeld: nog was de kalk van de ruïne niet droog of twee paren kauwtjes hadden de kamertjes reeds in bezit genomen! Misschien jagen de kerkuilen de kauwtjes er weer uit, als dit niet gebeurt zullen onze vogelliefhebbers een paar reservekamers openen. De ruïne is n.l. buitengewoon ingenieus gebouwd, overal zijn hopen. De metselaar, die het bouwwerk optrok, de heer G. Splinter, begreep volkomen de bedoeling en heeft met grote toewijding zijn werk volbracht.

Als over enige tijd de wilde rozen, de klimop en wellicht de echte muurbloem, de ruïne bekleden, zal Den Haag een attractie rijker zijn geworden!

Zoals reeds is gezegd, is de drinkbak ook door vakkundigen gebouwd. De cirkelvormige buitenmantel heeft 5.50 meter middellijn en is van de, op die plaats laag te snoeien, buitenheg gescheiden door een strookje grond met lage beplanting. De vogels willen graag wat „aanvliegbomen” in de buurt van het water. Een 5-tal berken, een blauwe spar en een meidoorn (waarop een maretak groeit!) zullen voor dit doel dienen. Tevens

dragen zij bij tot verfraaiing van de tuin en zij maken die uit een botanisch oogpunt interessanter!

Tussen het huisje van de plantsoendienst en de drinkbak zijn een aantal *Prunus Laurocerasus* geplaatst, die, met een paar meidoornheggen, dit huisje enigszins aan de blik zullen onttrekken.

Het zand, dat uitgegraven werd op de plaats van de drinkbak, is er achter opgeworpen tot een klein duintje, met helm beplant. Er zullen nog wat duinplanten tussen gezet worden (slangenkruid, hondstong, toorts) en enkele duindoorns en ligusters vonden daar reeds een plaats. Zo is een passende achtergrond verkregen, van ligusters, een enkele plant van het wilgenroosje (*Epilobium hirsutum*) en andere moerasplanten.

Het water, dat uit de drink- en badplaats stroomt, vloeit dan over de overige delen van dit, biologisch zo aantrekkelijke stukje, natuur.

Een derde attractie vormen de houtmijten, thans reeds zeven stuks, enkele zelfs van een dak voorzien. Om deze stapels takken, boomstronken enz. zijn in de grond gebracht: hop, braam, polygonum, clematis en heggerank. Hun takken zullen zich na enkele jaren over de houtmijten heen geslingerd hebben en een prachtige beschutting geven aan de vogels, die hier nestelen. Verwacht worden met grote stelligheid: winterkoninkjes, roodstaartjes, merels, lijsters en wellicht roodborsten en misschien een kwikstaart.

Ook voor holenbroeders is gezorgd, daar een overvloed van nestkastjes zijn opgehangen, zowel voor pimpel- en koolmezen als voor vliegenvangers, roodstaartjes en spreuwen. Dit alles door de goede zorgen van de Vereniging voor Vogelbescherming 's-Gr. en O.

Op één plaats is een diepe sloot gegraven

met een hoge steile wand. Er bestaat een geringe hoop, dat enkele grondholenbroeders deze plek met welgevallen zullen aanzien! Geschiedt dit niet, dan doet de sloot dienst om het terrein wat geaccidenteerder te maken.

De beplanting van het terrein bood grote moeilijkheden, want veel wil niet groeien op het schrale zand. De vriendelijke directeur van de Plantsoendienst, die de gehele ontwikkeling van de vogeltuin met belangstelling heeft gevolgd, heeft echter toegezegd, dat wij een volgend jaar grote partijen bladeren en snoeisels-afval zullen krijgen. Thans hielp de heer Doorenbos ons reeds aan een grote partij struiken en heesters.

De beide leiders van de tuin, de heren Tijmstra en Postma hopen door planten te kweken die veel zaad geven, of die veel honing bevatten en aldus veel insecten lokken, ook in de eerste jaren de vogels voedsel te verschaffen. Hiervoor komen b.v. in aanmerking: distels, blauwmaanzaad (papaver), kanariezaad, toortsen, teunisbloem, slangenkruid, hennep enz. Op den duur moet deze taak overgenomen worden door de struikjes. Zowel om financiële redenen, als ook omdat in de magere bodem allerlei grotere planten moeilijk zouden aanslaan, zijn veel kleine exemplaren van de struiken en heesters uitgeplant. Het kweekgras is op enkele gedeelten gespaard en zal op andere plaatsen al spoedig weer opkomen en zo de kale grond wat bedekken. Dit zal ook de grondbroeders tot voordeel zijn.

Enkele duurdere fijne coniferen (*Thuja's*, *Cypres*, *Juniperus*, *Taxus*) werden uitgeplant en hiertoe eerst bijna 20 m³ zwarte grond in plantgaten gebracht. Van altijd groen blijvende heesters werden ook nog uitgezet: 40 hulsten, 100 laurierkers (*Prunus Laurocera-*

Ook voor de Spreuwen was een overvloed van nestkastjes neergehangen.
Foto: W. Schumm.

sus), 10 grotere en 10 kleine Douglassparren. De planten in onze vogeltuin hebben een verschillende opdracht, sommige dienen meer voor voedsel (v), andere meer voor dekheesters (d), weer andere zijn geliefkoosde nestplaatsen (n). De leiders van de tuin kwamen overeen, dat gekocht en geplant moesten worden: 100 vogelkers (*Prunus serotina* v.d.n.); 10 kardinaalshoedjes (*Evonymus europaeus*; n.d.v.); 10 brem (d); 10 Gelderse roos (*Viburnum opulus*; v.d.), 10 Gaspeldoorn (*Ulex*, d), 10 *Populus candicans*, die eerst als d, later ook als n dienst doet); 20 *Buxus* (d, n), 100 zuurbes (*Berberis vulgaris*; d, n), 100 liguster *Ligustrum vulgare*; n, d, v), 100 *Ligustrum ovalifolium* (n, d, v), 100 zogenaamde botanische rozen, dus wilde soorten (d, v), 200 esdoorn (*Acer campestre*, die bij zorgzame snoei zich uitmuntend vertakt!, n), 100 lijsterbes (d. v.), 100 dekheesters in verschillende soorten (d, n), en als grondbedekking 80 *Elymus arenarius* en 20 *Calamagrostis Epigeios*, hoog opschietende grassen. De 5 berken die aangekocht zijn, zijn reeds genoemd.

Ik meen, dat bewoners van de Bloemen- en Vogelwijk en ook de Kijkduiners deze plantenlijst wel eens zorgvuldig mogen doorkijken. De meeste tuintjes daar zijn m.i. niet geslaagd, omdat geen rekening gehouden is met de schrale zandbodem. Zij kunnen met de bovengenoemde lijst ook hun voordeel doen.

Behalve deze gekochte planten zijn veel ten geschenke ontvangen, en dan komt vooraan te staan de heer Van Bennekom, van het landgoed Oosterbeek, die ons een enorme partij heesters, kamperfoelie, bramen, frambozen, vogelkers, hop en niet te vergeten duizenden brandnetels zond. De nachtegalen broeden graag tussen deze laatste planten. Ook van anderen kregen we nog verschillende planten ten geschenke, zo van verschillende leden van de Vereniging voor Vogelbescherming. Zodoende werden van de genoemde planten enige honderden uitgezet, en nog enkele klimop, *Polygonum Auberti*, een 40-tal bremplanten, een 100-tal vlierstruiken, wat clematis, heggerank, enige accia's. Om de tuin staan elzen in overvloed, die behoeften niet aangeplant. Verschillende planten, die ten geschenke zijn ontvangen, bloeien mooi en kunnen tevens als dekheesters dienen, o.a. ribes, weigelia, deutzia, jasmijn, goudenregen, tamarix, aucuba, aalbes, kruisbes, *Mahonia aquifolium*. Van de hoger opschietende planten, (op de duur nest- en nestkastenbomen!) moeten we nog noemen: hazelaar, esdoorn, iep, es, kastanje.

Natuurlijk is dit alles niet in één jaar in orde. Von Berlepsch rekent bij jong plantenmateriaal op 5 à 6 jaren. De leiders van onze tuin zijn optimistisch van aard en rekenen dat reeds dit jaar onze tuin invloed zal hebben op de vogelstand vooral ook door de gunstige ligging bij de Bosjes van Poot.

De struiken zullen, vooral in de aanvang sterk gesnoeid moeten worden, immers de sterke vertakking die dan ontstaat, geeft de dichte bouw, die de vogels tot bescherming strekt! Een ouderwetse tuinman zal onze tuin een gruwel vinden! De netheid, die hij wenst, kan niet met onze bedoelingen worden verenigd! Toch is een verwaarloosde tuin ook geen vogeltuin, er moet in gewerkt worden, maar anders dan gewoonlijk. De struiken, die zoals Thijsse zo geestig zegt, met blote benen in aarde staan, zijn geen vogelstruiken!

Het feit, dat de vogels rust moeten hebben, brengt met zich mede, dat de tuin voor het publiek gesloten moet zijn. Aan echte vogelliefhebbers en b.v. aan enkele vogelfotografen, ook onder de leerlingen van onze scholen, zal op den duur gelegenheid gegeven worden hier te werken. Door het personeel van de Plantsoendienst, bekend om hun liefde voor de vogels, zullen de vogels aan mensen in hun nabijheid wennen. Voorlopig is de tuin natuurlijk voor elk vreemd bezoek gesloten!

Misschien vinden vele natuurvrienden, die nog geen lid van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming, 's-Gravenhage en Omstreken zijn in het bovenstaande aanleiding om nog toe te treden! (Min. contrib. f 1.— per jaar, giro 3565). De inrichtingskosten hebben meer bedragen dan de f 500, die de gemeente 's-Gravenhage ons schonk. Hiermede is de inrichting van de tuin geschetst.

Hoe het oordeel van de mensen over het werk van de heren Tijnstra en Postma zal zijn, is misschien moeilijk te zeggen. Er zijn helaas nogal nurksen, ook onder de vogelliefhebbers! Meer waard is het m.i. hoe de vogels oordelen, en dan kunnen we gerust zijn: de kauwtjes in de ruïne, een heggemus, die in de houtmijt nestelde, een pimpelmees, die een nestkastje, dat nog geen 18 uur te voren was opgehangen reeds inspecteerde, de sijsjes die elk ogenblik bij de drinkbak zaten, zij geven duidelijk aan dat het oordeel van de vogels is: „prachtig werk, heren"! Ik sluit me graag bij hen aan!